

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

В умовах інтеграції освіти і науки України у світовий освітній простір, її реформування на принципах демократії, гуманізму, дитиноцентризму, здоров'язберігаючого простору важливою проблемою стає впровадження новітніх прогресивних технологій, актуальних науково-педагогічних досліджень у практику діяльності вищих навчальних закладів України. Вагомим внеском у розбудову становлення майбутніх вихователів і вчителів слугує розробка змісту й методики професійної підготовки з урахуванням нових Державних стандартів у галузі дошкільної та початкової освіти, оновлених навчальних програм для учнів початкової школи, програм виховання і навчання дітей у ДНЗ.

Успішному розв'язанню цієї проблеми сприяє створення розвивального середовища на засадах неперервності, узгодження організації навчально-виховного процесу у дошкільному закладі та початковій школі.

Аналіз наукового доробку засвідчив, що проблема підготовки вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з дітьми 6-7-річного віку досліджується в різних аспектах. Особливого значення набувають теоретико-методичні основи фахової підготовки педагогів у вищих навчальних закладах (О. Абдулліна, О. Акімова, Р. Гуревич, С. Гончаренко, І. Зязюн, О. Куцевол, О. Пехота, В. Сластьонін та ін.); сучасні засади модернізації структури і змісту професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів (В. Бондар, М. Вашуленко, Н. Гавриш, Я. Кодлюк, А. Коломієць, С. Мартиненко, О. Савченко, Г. Тарасенко, Л. Хомич, І. Шапошнікова та ін.); питання реалізації вихователем і вчителем наступності навчання дітей дошкільного й молодшого шкільного віку (О. Більська, А. Богущ, Л. Калмикова, І. Козак, Л. Коломієць, О. Кононко, О. Проскура, Т. Степанова, Т. Фадеєва та ін.).

Разом з тим, протягом багатьох років спостерігається неузгодженість теоретичної розробки проблеми забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти й її практичного впровадження, намагання вирішити це протиріччя зусиллями передусім представників початкової школи як найбільш зацікавленої сторони. Викладачі кафедри дошкільної та початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського цілеспрямованою науково-дослідною роботою прагнуть перебороти таку тенденцію.

Професійна підготовка педагога трактується фахівцями вищої освіти як відкритий динамічний процес учіння студентів у педагогічних ВНЗ, який визначатиме їхню готовність до педагогічної діяльності загалом, й зокрема,

готовність до забезпечення наступності навчання дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку.

У свою чергу, готовність вихователя ДНЗ і вчителя початкової школи до забезпечення наступності навчання дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку є цілісним, стійким утворенням, що формується у процесі професійної підготовки і є її результатом, відображає сформованість полісуб'єктної особистісно-професійної позиції майбутніх педагогів, зумовлює достатній рівень їхньої психолого-педагогічної, методичної та технологічної спроможності до реалізації організаційно-педагогічних умов наступності навчання дітей з урахуванням особливостей їхнього вікового та індивідуального психічного розвитку, забезпечує високий рівень професійної культури [1, 109].

На підставі теоретичного аналізу сучасних психолого-педагогічних досліджень ([2; 3; 4 та ін.]) можна стверджувати, що готовність вчителя до забезпечення наступності навчання дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку передбачає інтегративне поєднання трьох компонентів: мотиваційно-ціннісного, теоретико-гносеологічного та проєктивно-технологічного. Акцентуємо увагу на кожному з них у контексті сутнісних особливостей професійної підготовки майбутнього вихователя ДНЗ та вчителя.

Мотиваційно-ціннісний компонент готовності майбутнього педагога до забезпечення наступності навчання старших дошкільників і молодших школярів трактується науковцями як система мотивації й ціннісно-сміслових компонентів професійної самосвідомості, спрямованої на забезпечення наступності навчання дітей 6-8 років. У сучасних дослідженнях формування мотиваційно-ціннісного компоненту готовності майбутнього фахівця визнається найбільш складним завданням фахової освіти [203, 131]. Більшість науковців вважають його першоосною формування полісуб'єктної особистісно-професійної позиції майбутніх учителів, оскільки він пронизує основні структурні утворення особистості вчителя-початківця як професіонала: спрямованість особистості, професійну самосвідомість, професійно-педагогічну культуру тощо.

Особливості формування мотивації й ціннісно-сміслових компонентів професійної самосвідомості вихователя дошкільного закладу та вчителя початкових класів полягають в актуалізації їх особистісно-професійного потенціалу, трансформації педагогічної свідомості на підґрунті:

- здійснення професійно-педагогічної діяльності на засадах особистісно орієнтованої освіти й на основі міжособистісної суб'єкт-суб'єктної взаємодії;
- зміни особистісної установки педагога щодо дитини за рахунок усвідомлення самоцінності дитинства як автономного повноцінного періоду онтогенезу;
- трансформації ставлення педагога до завдань навчально-виховного процесу в першому класі, які передбачають не лише досягнення дидактичних цілей, а передусім підтримку ідентичності кожної дитини, стимулювання та розвиток її особистого адаптаційного потенціалу, творчих здібностей тощо.

Ми запропонували 60 студентам третього курсу напрямів підготовки „Дошкільна освіта” та „Початкова освіта” Вінницького державного педагогічного університету відповісти на питання щодо усвідомлення суті досліджуваної проблеми: - Як Ви вважаєте, яка із суміжних ланок освіти повинна більшою мірою опікуватися проблемами забезпечення наступності навчання дітей на етапі їхнього вступу до школи (виберіть один із варіантів і поясніть свій вибір)? Чому проблема забезпечення наступності є важливою у контексті професійно-методичної підготовки вихователя дошкільного закладу?

94% респондентів усвідомлюють необхідність поєднаних зусиль педагогічних працівників двох суміжних ступенів – дошкільної та початкової освіти, лише 6% опитаних зазначили відповідальність або дошкільної освіти, або початкової.

Переконливою була аргументація майбутніми педагогами вагомості проблеми забезпечення наступності для професійної підготовки вихователя ДНЗ: „Саме від вихователя залежить результативність навчання першокласників у перший, найбільш відповідальний період їхнього нового шкільного життя, успішність адаптації до умов систематичного навчання, підтримки інтересу до школи як освітньої інституції”, „Важливо, аби вихователь наперед визначив можливі майбутні проблеми своїх вихованців і організацією навчально-виховного процесу в другому півріччі навчального року попередив негативні прогнози”.

Теоретико-гносеологічний компонент готовності майбутнього педагога до забезпечення наступності навчання старших дошкільників і молодших школярів являє інтегративну динамічну й відкриту систему психолого-педагогічних знань, необхідних для ефективного реалізації умов забезпечення наступності навчання дітей на етапі їхнього вступу до школи.

На думку Л. О. Хомич, у контексті безперервної освіти „загальна професійна психолого-педагогічна підготовка виконує важливі соціальні й професійні функції: забезпечує розвиток загальної та професійної культури майбутніх учителів, педагогічного мислення, професійно значущих якостей. Це системоутворююча основа професійної підготовки вчителя будь-якого рівня” [5, 131]. Зрозуміло, що відсутність у вчителів-початківців необхідних психолого-педагогічних і методичних знань, умінь і навичок роботи з дітьми на етапі їхнього вступу до школи негативним чином вплине не лише на навчання, виховання й розвиток учнів, а й на задоволеність учителів обраним фахом, формування в них педагогічних здібностей і майстерності.

Ми запропонували студентам, які брали участь у опитуванні, визначити рівень власної теоретичної підготовки до забезпечення неперервної дошкільної та початкової освіти за 10-бальною системою. 10% опитаних оцінили рівень обізнаності з проблематики 7-8-ма балами (належний рівень), решта респондентів задовольнилася оцінкою в 4-5 балів (достатній рівень).

Сформованість теоретико-гносеологічного компоненту готовності педагога, його ефективність і ґрунтовність, на нашу думку, залежать від таких напрямів інтеграції психолого-педагогічних дисциплін і окремих методик дошкільної та початкової освіти:

- забезпечення наступності й послідовності в розвитку знань, формуванні понять, спільних для дисциплін професійної підготовки;
- здійснення єдиного підходу до формування педагогічних умінь і навичок, систематизації й узагальнення знань, набутих у процесі вивчення циклу дисциплін, а також їх застосування та апробація на практиці;
- уникнення дублювання у вивченні одних і тих самих питань під час викладання різних дисциплін;
- вироблення у студентів уміння розглядати педагогічні явища діалектично, у взаємозв'язку, установлювати причинно-наслідкові зв'язки, аналізувати педагогічний процес з точки зору різних наук;
- включення студента в активну самостійну роботу, орієнтовану на вивчення психолого-педагогічних дисциплін і, в той же час, на формування умінь і навичок педагогічної самоосвіти, відпрацювання педагогічної майстерності тощо.

Проективно-технологічний компонент готовності фахівця до забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти передбачає систему професійно-педагогічних умінь і навичок, спрямованих на створення сприятливих організаційно-педагогічних умов забезпечення наступності навчання дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку. Його змістовим наповненням вважаємо формування у студентів конструктивно-організаторських, прогностико-профілактичних, діагностичних і корекційно-розвивальних умінь. На жаль, лише 7% респондентів змогли чітко визначитись із завданням спрогнозувати організаційні зв'язки між дошкільною і початковою школою задля забезпечення неперервності освіти; студенти не готові сформулювати і відстоювати власну позицію щодо того, на що має бути зорієнтований прогноз вчителя початкових класів щодо можливостей своїх вихованців у контексті забезпечення наступності навчання дітей.

Таким чином, можна констатувати, що майбутні вчителі, як правило, усвідомлюють значущість наступності навчання старших дошкільників і молодших школярів для гармонійності й повноцінності психічного розвитку дітей на етапі початку їхнього шкільного навчання, проте в них виявляються несформованими уявлення щодо власної ролі в цьому процесі. Студенти (близько 55%) схильні більше покладатися на результат розвитку дітей у дошкільний період, не зорієнтовані на співпрацю з сім'єю й вихователями ДНЗ щодо формування шкільної зрілості дошкільнят.

Отже, встановлений достатній рівень готовності студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв Вінницького державного педагогічного університету до забезпечення наступності навчання і виховання дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку переконує в необхідності переорієнтації й модернізації навчального процесу у ВНЗ на засадах стимулювання у студентів цінностей екології дитинства, формування в них комплексу необхідних професійно-педагогічних умінь і навичок, які дадуть змогу оптимально реалізувати діяльність щодо забезпечення наступності навчання дітей на етапі їхнього вступу до школи. Розв'язанню цих завдань

сприяє активна науково-дослідна та організаційно-методична робота викладачів та здобувачів вищої освіти.

Література:

1. Коломієць Л.І. Формування готовності майбутнього вчителя до забезпечення наступності навчання дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку / Л.І.Коломієць // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. – 2012. - №37. – С.108-114.

2. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз : монографія / В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, С. О. Сисоєва, Я. В. Цехмістер, О. В. Чалий / за заг. ред. В. Г. Кременя. – К. : Наукова думка, 2003. – 853 с.

3. Тарасенко Г. С. Творчі ігри у виховній роботі з дошкільниками і молодшими школярами / Г.С.Тарасенко // Її величність гра : теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник статей / ред. Г. С. Тарасенко. – Вінниця : ВДПУ, 2009. – С. 68-83.

4. Фадєєва Т.О. Наступність між дошкільним та початковим навчанням / Т.О.Фадєєва. – Кіровоград: РВЦ КДПУ, 2002. – 226с.

5. Хомич Л.О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів / Л.О.Хомич. – К.: „Магістр-S”, 1998. – 200с.

Лапшина І.М. Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій / І.М.Лапшина : збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв / за ред. Г.С.Тарасенко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського; інститут педагогіки, психології і мистецтв. – Вінниця, 2016. – Вип.5. – С.294 – 297.